گفتوگۆ لەگەڵ نووسەری بواری منداڵان (ئەمین محەمەد).. ئامادەکردنی: کامەران حاجی ئەلیاس

نووسەر ئەمین محەمەد: ئەدەبی منداڵان لە دوای ڕاپەڕینەوە لە کوردستان گرنگییەکی زیاتری پێدەدەرێت و کۆمەڵێك نوسەرو شاعیری خەمخۆر و دڵسۆز خزمەت بەو بوارە دەکەن

نووسەری بواری منداڵان ئەمین محەمەد: خوێندنەوەی چیرۆك وهۆنراوە کاریگەری ڕاستوەخۆی لەسەرهەست و دەروونی منداڵ هەیە

نووسەر ئەمین محەمەد: ئەدەبی منداڵان ژانرێکی تەواو جیاوازو سەربەخۆیەو مەرج وبنەماو یاساوڕێسای تایبەت بەخۆی هەیە

نووسەری بواری ئەدەبی منداڵان حەمەئەمین محەمەد ئیسماعیل ناسراوبە (ئەمین محەمەد)لەساڵی 1962 لەسلێمانی لەدایك بووە،لەسەرەتای هەشتاکانەوە دەستی بەشیعرنوسین کردوە، یەکەم شیعرم لەساڵی 1986 لە گۆڤاری کاروان بڵاوکردوەتەوە، بەشداری زۆربەی کۆڕەشیعرییەکانی ساڵی هەشتاکانی کردوە لەسلێمانی وهەولێرو قەڵادزێ و هەڵەبجە.(ئەمین محەمەد)، یەکەم کتێبی شیعریم بەناوی (هەڵوێست)لەساڵی 1991 چاپکردوە، کە بریتییە لە شیعری بەرگریی لەساڵی 1991 دەبێتە بە ئەندامی یەکێتیی نووسەرانی کورد-لقی سلێمانی. لەساڵی 2008 ڕووی کردوەتە بواری ئەدەبی منداڵان، شیعرو چیرۆك و ڕۆمان بەمنداڵان دەنووسێت.هەروەها لەبواری ڕەخنەدا کاری کردوەو دوو بابەتی لەو بوارەدا بە چاپگەیاندوە کە هەر یەکەیەن لە کتێبێکدا لەگەڵ کۆمەڵێك نوسەری تری بوارەکە. تائێستا زیاتر لەسەد شیعری لەتیڤییەکاندا لەلایەن هونەرمەندانەوە ئاوازیان بۆ دانراوەوکراون بەگۆرانی.ئێستا ئەندامی دەستەی نووسەرانی هەردوو گۆڤاری کورد جینیەسی تایبەت بەمنداڵان و کوردجینیەسی پەروەردەو ڕۆشنبیرییە.. شیعرێکی بەناوی(ژینگەی کوردستان) لە پڕۆگرامی خوێندن لە پۆلی سێیەمی بنەڕەتییدا دانراوە لەنزیکەوە ئەم هەڤپەیڤینەمان لەگەڵ دا کردوە.

هەڤپەیڤین- کامەران حاجی ئەلیاس

***سەرەتا باسی سەردەمی منداڵیی خۆت بەخوێنەرانمان بکە چی وای لەتۆکرد، ڕوبکەیتە نووسین لەبواری منداڵان؟**

- من بەمنداڵیی کەسێکی شەرمنی خەیاڵاوی بووم ، هەمیشە لەگەڵ خەمدا دەدوام،زۆرجار بەخەیاڵ لەسەربەرزایی گێژەوە بازم دەدا بەسەرشاخی بەڕانان و گەڵزەردە، هەندێ جار دوای مانگ دەکەوتم وبەژێر پێپەی هەورەکاندا ، ڕامدەکرد،هەندێ جار کەهاوینان لەسەربان دەخەوتم یەك یەك ئەستێرەکانم دەژمارد تاخەودەیبردمەوە.
لەبارەی نووسینەوە ،سەرەتا شیعرم بەگەورەساڵە دەنووسی ،شیعرەکانم بەڕەنگاری بوون ،لەساڵی هەشتاکان لەکۆڕەشیعرییەکان بەشداریم دەکرد لەگۆڤارو ڕۆژنامەکانی ئەوئەوسادا بڵاوم دەکردنەوە،لەساڵی 1991 لەدووتوێی کتێبێکدا بەناوی (هەڵوێست)چاپمکرد.دواتر بەهۆی خۆشەویستیی زۆرم بەمنداڵ و هەستکردنم بەکەمو کووڕی زۆر و کەمی دەقی پێویست بەمنداڵ ڕووم کردە ئەوبوارەو دەستم کرد بەشیعرنووسین بۆ منداڵ وپاشان چیرۆك نووسین و وەرگێڕان لەبواری چیرۆك و لەم ساڵانەی دوایدا نووسینی دوو ڕۆمانی تایبەت بەمێرمنداڵ.
- ***کەی دەنووسیت کاتێکی دیاریکراوت هەیە بۆنووسین؟**
- من هیچ کاتێکی دیاری کراوم نییە بۆنووسین،زۆرجار بەدەم ڕێگاوە، یان لە ناوپاسدا،هەندێ جار لەکۆڕوکۆبوونەوەدا ،هەندێ جار کە شەوخەبەرم دەبێتەوە،شتێك دێت بەخەیاڵمدا و دەست دەکەم بەنووسین، هەمیشە قەڵەم وکاغەزم پێیە. بەڵام بۆ نووسینی لێکۆڵینەوەو وەرگێڕان کاتی بەدیاری دەکەم.چوونکە کاتی دیاری کراوی پێویستە.
- ***چۆن ڕێنمایی پێشکەش بەمنداڵ بکەین بۆئەوەی بخوێنێتەوە، بەتایبەتی لەم سەردەمی تەکنەلۆژیاو زۆری کەناڵە تەلەفزیۆنییەکاندا؟**
- ڕێنمایی وئاراستەکردنی منداڵ بۆئەوەی خوێندنەوە بکات بەبەشێك لەژیانی ڕۆژانەی خۆی پێویستمان بەوەیە بەشێوەیەکی گشتیی وفراوان هەمەلایەنە دەست بکەین بۆ بەکەلتوورکردنی خوێندنەوە لای تاك بەتاکی کۆمەڵگە،دەبێت هەوڵبدەین کتێب وگۆڤار بەردەستبن ، بەمنداڵ لەماڵ وقوتابخانەکاندا ،مامۆستاو خێزان و نووسەرانی بواری پەروەردەو ئەدەبی منداڵان باسی گرنگی خوێندنەوە بەمنداڵ بکەن، بەپێی قۆناغەکانی تەمەنی کتێب و گۆڤاریان بۆفەراهەم بکەن، باشتروایە دایك وباوك بزان منداڵەکانیان حەزیان لەچ بوارێکە ، بۆئەوەی لەوبوارەدا کتێب و گۆڤاری بۆدابین بکەن، باشتروایە کاتێك بەمنداڵ دیاری بکرێت بەخوێندنەوە،هەروەها کات دابنرێت بۆ یاری و سەیرکردنی تەلەفزیۆن و مۆبایل و

یارییە ئەلەکترۆنییەکان. واتا بەپێی بەرنامە یاری بکات، وە بخوێننەوە.

***ئەدەبی منداڵان لەگەڵ ئەدەبی گەورەساڵان جیاوازی هەیە؟ زەحمەتی نووسین لەبواری منداڵان لەچیدایە؟**

- ئەدەبی منداڵان ژانرێکی تەواو جیاوازو سەربەخۆیەو مەرج وبنەماو یاساوڕێسای تایبەت بەخۆی هەیە، بەپێچەوانەی ئەدەبی گەورەساڵانەوە، زۆرگرنگ وهەستیارە هەمووکەس پێی ناوێرێ و کارکردن وسەرکەوتن تێیدا زەحمەتە، چوونکە پێویستە نووسەر شارەزایی تەواوی لە لایەنی دەروونیی وپەروەردەیی و بنەماکانی ئەدەبی منداڵدا هەبێت، دەبێت مەرجەکانی شیعروچیرۆك و ئۆپەرێت و ڕۆمان بزانێت وبەباشی لێیان تێگەیشتبێت و توانای ئاراستەکردنی منداڵی هەبێت بەشێوەیەکی ڕوون و دروست.

***بنەماسەرەکییەکانی هۆنراوە نووسین لەبواری منداڵاندا چین؟**

- شیعری تایبەت بەمنداڵ چەندین مەرج وبنەمای تایبەت بەخۆی هەیە، وەك سادەیی، یەکێتی بابەت، بڕگەی کورت، کەمی دێڕەکانی، بونی قافیەی نوێ و بەهێزو ئاوازدار، وشەکانی سەربەفەرهەنگی منداڵبن، ناوەرکی پەروەردەیی بێت، پەیامی تێدابێت، وشەی نەشیاوی تێدانەبێت ،دووربێت لەوشەی سواو و دووبارە، ڕەچاوکردنی لایەنی سایکۆلۆژی و بواری پەروەردەی هاوچەرخ و چەندان مەرجی تر.

***تاچەند بوونی کتێبخانە لەماڵ وقوتابخانەدا بەگرنگ دەزانیت بەمنداڵان؟**

- بوونی کتێبخانە لەماڵ و قوتابخانە وهەندێ شوێنی گشتیی و هەندێ جارکتێبخانەی گەڕۆك زۆر گرنگ وپێویستن بۆ خوێنەران بەگشتیی ومنداڵان بەتایبەتی، دەبێت هەوڵبدرێت خوێندنەوە بکرێت بەکۆلتوور لای منداڵ، زۆرگرنگە وا لەمنداڵ بکرێت هۆگرو ئالوودەی کتێب ببێت و چێژی لێوەربگرن، ئەگەرلەهەموو ماڵ وقوتابخانەکاندا کتێبخانەهەبێت کتێب وگۆڤاری تایبەت بەمنداڵی تێدابێت بەدڵنیایی زۆربەی زۆری منداڵان دەبن بەخوێنەرو سوودی لێدەبینن، ئەگەردایك وباوك ومامۆستا ونووسەرانی تایبەت بەمنداڵان هانی منداڵ بدەن وئاراستەیان بکەن سوودی زۆردەبێت، ئەوەئەرکی سەرجەم دەزگا ڕۆشنبیرییەکانیشە گرنگی بەکتێب وکتێبخانە بدەن.

***تاچەند خوێندنەوەی چیرۆك وهۆنراوە بەمنداڵ پێش خەوتن بەگرنگ دەزانیت؟**

- خوێندنەوەی چیرۆك وهۆنراوە کاریگەری ڕاستەوخۆی لەسەرهەست و دەروونی منداڵ هەیە ولەزۆر ڕووەوە ئارامیان پێدەبەخشێت، بەتایبەت پێش خەوتن ،ئەگەر دایك وباوك بەردەوام منداڵەکانیان بەخوێندنەوەی چیرۆك وهۆنراوە بخەوێنن ،ئەوەکارێکی زۆرباش وگرنگ وشارستانی وپەروەردەییە ولە دواڕۆژدا کاریگەری ئەرێنی لەسەرژیانی منداڵ دەبێت.

***بەباوبوونەوەی یارییە ئاگرینییەکانی منداڵان، لەبازاڕەکاندا بەنرخێکی هەرزان پێت وانییە هۆکارێك بێت بۆ توندوتیژیی؟**

- یارییە ئاگرینییەکان دیاردەیەکی نامۆی ناپەروەردەیی وناشارستانییە، بەتایبەت لەهەندێ بۆنەدا بەڕێژەیەکی بەرچاو دەفرۆشرێت لەلایەن منداڵانەوە بەکاردەهێنرێت ،بەدەنیاییەوە ئەوەش زیان بەخۆیان وبەهێمنی و ئارامیی گەڕەك وکۆڵانەکەیان دەگەیەنێت ،دەشبێتە هۆی بێزاری خەڵکی ،بۆیە باشتروایە دامودەزگا بەرپرسەکان ڕێگا لەو دیاردە ناشیرین ناپەروەردەییە بگرن وڕێگای پێنەدەن وسەرپێچی کاران سزابدەن بەتایبەت فرۆشیاری ئەو جۆرە یارییانە.

***وەکوو کەسێکی تایبەت مەندی بواری ئەدەب وپەروەردەی منداڵان میتۆدی خوێندن لە باخچەوقوتابخانەکان لەچی ئاستێکدایە؟**

- بەشێوەیەکی گشتیی لەم وڵاتەی ئێمەدا میتۆدی خوێندن سواو و چەقبەستووە و خەیاڵ وفەنتازیا داهێنان ونوێگەری لەخوێندکاراندا دەکوژن، چوونکەجیاوازی و دابڕانێکی زۆروفراوان لەنێوان تیۆرو پراکتیکدا هەیە، قوتابییان وخوێندکاران لەباخچەی منداڵانەوە تادەگەنە قۆناغی زانکۆ هیچ لەواتای ئەوزانستە نازانن کەبەرچاویان کەوتووەوفێرکراون ئەوەش یەکێکە لە گرفتەگەورەکانی ناوسیستەمی پەروەردەی وڵاتی ئێمە، چوونکە ئاشکرایە پەیوەندی زانیاریی تیۆری بەپراکتیکی ڕاستەقینەوە ڕەهەندێکی سەرەکیی پەروەردەی نوێ وهاوچەرخە،زۆرجار مامۆستای وانەیەك نە لەڕووی زانستیی ونە لەڕووی ئایدیۆلۆژییەوە باوەڕی بەو وانەیە نییە کە دەیڵێتەوە ئەوە کارەساتەو گرفتێکی گەورەیە لەبواری پەروەردەی ئەستادا.

***بە گشتی لە ئەستادا بواری ئەدەبی منداڵان چۆن دەبینی؟**

- لە ڕاستیدا ئەدەبی منداڵان لە دوای ڕاپەڕینەوە لە کوردستان گرنگییەکی زیاتری پێدەدرێت و کۆمەڵێك نووسەرو شاعیری

خەمخۆر و دڵسۆز خزمەت بەو بوارە دەکەن و بەرھەمەکجانیان بۆ منداڵان لە شیعرو چیرۆك و ئۆپەرێت و شانۆیی و ڕۆمانی تایبەت ب□ منداڵان خستۆتە بەردەست منداڵان و کتێبخانەی منداڵانەوە.ھەروەھا ھەردوای ڕاپەڕین کۆمەڵێك گۆڤاری تایبەت ب□ منداڵانیش لە شارەکانی کوردستان دەرچوون ، بەڵام بەداخەوە لەئێستادا چەند دانەیەکیان ماون کەدەربچن ئەوانی تر زۆریان بەھۆی باری داراییەوە وەستاون،کە بوونی ئەمانە خۆی لەخۆیدا خزمەتێکی باش و بەرچاو بوون بە ئەدەبی منداڵان و دەرکەوتنی کۆمەڵێك شاعیر و نووسەری لاو کە بۆ ئەو بوارە گرنگە بنووسن

نووسەر (ئەمین محمەد) چەندین بەرھەمی بەچاپ گەیاندوەو چەند بەرھەمێکی تریشی ئامادەن بۆچاپ ناوی ھەندێ لە بەرھەمەچاپکراوەکانی نووسەر:

1- ھەڵوێست …شیعر ساڵی 1991

2- ماڵی باران …شیعربۆمنداڵان ساڵی 2010

3- هاوڕێی نوێ… شیعربۆمنداڵان ساڵی 2011

4- خەونی چۆلەکە…شیعربۆمنداڵان ساڵی 2011

5- ھەنگەوردیلە…شیعربۆمنداڵان ساڵی 2011

6- خەیاڵی منداڵانە…شیعربۆمنداڵان ساڵی 2012

7- گۆرانیی ھەورەکان …شیعربۆمنداڵان ساڵی 2012

8-دیوانی جریوەکان ع ع شەونم …کۆکردنەوەو ئامادەکردن ساڵی 2012

9- بەرسیلە…شیعربۆمنداڵان ساڵی 2016

10- زمان ڕەوانی وجۆرەکانی کێشی بڕگە لەشیعری منداڵا ندا …توێژینەوە ساڵی 2013 کتێبی هاوبەشی پێنج نووسەر.

11- چەند سەرنج و ووردزونەوەیەك لەمێژوی ئەدەبی منداڵانی کورد…توێژینەوە ساڵی 2022کتێبی هاوبەشی دەنووسەر.

12- کچی دورگ□ بچکۆلەکە….ڕۆمان بۆمێر منداڵ ساڵی 2022

13- ملوانکەی ئەفسوناوی رۆمان بۆ مێرمنداڵ 2023.